

Lena Berg Hamnes

Heimskringlas fremstilling av kvinner i kretsen rundt de norske kongene

Bacheloroppgave i Historie

Veileder: Randi Bjørshol Wærdahl

Mai 2021

Lena Berg Hamnes

Heimskringlas fremstilling av kvinner i kretsen rundt de norske kongene

Bacheloroppgave i Historie
Veileder: Randi Bjørshol Wærdahl
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Innholdsfortegnelse

Innledning	2
Heimskringla som historisk kilde	3
Snorre Sturlasons framstilling av kvinner i norrøn tid	8
Kvinnen i spørsmål om ætt og ære.....	8
Arv og egenskaper i det norrøne samfunnet	11
Kvinner i ekteskap	14
«Eggende elitekvinner».....	16
Er fremstillingen av kvinnene i sagaene fakta eller fiksjon?	20
Konklusjon	23
Litteratur	26

Heimskringlas fremstilling av kvinner i kretsen rundt de norske kongene

Middelalderen er et forskningsfelt som ikke stopper å fascinere og vekke interesse, og da spesielt den tidligste delen som populært blir kalt vikingtid. En av de få skriftlige kildene vi har som omhandler norske forhold i denne perioden, er Snorre Sturlasons Heimskringla. Den inkluderer sagaer om norske konger fra både vikingtid og tidlig middelalder, og kan derfor bidra til å gi et innblikk i norrøne samfunnsforhold i en tid hvor andre skriftlige kilder er begrenset. Kongesagaene skildrer et svært mannsdominert samfunn. Menn i kamp, intriger og i allianser blir flittig beskrevet av Snorre for å drive den norske historien fra et hedensk samfunn, til samlingen av Norge med kristendommen som en tilsynelatende legitimering av makt. Det er ikke til å legge skjul på at mye av den tidligste norske historien både var skrevet av og om menn. Så, hvor kom kvinnene inn i dette samfunnet og i denne historien?

Forskningen på kvinner i norrøn tid fikk ikke sitt store gjennombrudd før kvinnekampen på 1960- og 1970-tallet.¹ Historikere har i større grad rettet fokuset til islendingesagaene i sin forskning på tidlig kvinnehistorie. I denne oppgaven vil jeg derfor ta for meg noen av Snorres kongesagaer for å svare på min problemstilling: Hvordan fremstiller Snorre kvinner i norrøn tid i Heimskringla? Det er ingen overflod av eksempler på kvinner i Snorres kongesagaer, og de få vi finner omhandler kvinner i eller rundt de høyeste lagene av samfunnet. Likevel er kvinner i varierende grad tilstede i Snorres historie om dannelsen av det norske kongedømmet, men hvilke roller spilte de og hvordan ble de framstilt? Hva var kvinners rolle i familien og i ekteskap? Hvilken betydning hadde faktorer som arv, egenskaper og ære i kvinnens liv? Og ikke minst, hva kan de kvinnene som skiller seg ut i sagaene, de såkalte «elitekvinnene», fortelle oss om kvinneideal, kjønnsroller og posisjoner i det norrøne samfunnet? Jeg har valgt å ta for meg Ynglinge-saga, Halvdan Svartes saga, Harald Hårfagres saga, Håkon den godes saga, Eirikssønnes saga, Håkon jarls saga og Olav Tryggvasons saga for å med utgangspunkt i forskningsspørsmålene besvare problemstillingen om hvordan Snorre framstiller kvinner i Heimskringla. Jeg vil først belyse problemer med kilden og hvordan tidligere forskere har forholdt seg til dette problematiske forskningsfeltet, før jeg går videre til min analysedel hvor jeg bruker eksempler fra sagaene for å forsøke å svare på forskningsspørsmålene mine. Til slutt vil jeg også drøfte i hvilken grad kongesagaene kan ses på som representative for det norrøne samfunnet og forholdene disse kvinnene levde i. Kan vi stole på Snorres framstilling av kvinner i vikingtid?

---

¹ Løkka 2014: 12.

Heimskringla som historisk kilde

Norrøn tid blir definert som tiden fra Harald Hårfagres seier ved Hafrsfjord om lag 880-årene, til Håkon Magnussons død i 1319.² Dette er om lag fire hundre år med store sosiale, demografiske og politiske endringer. Dette reflekteres også i kildematerialet for denne oppgaven. Snorre Sturlasons verk ble antakelig til mellom 1220-1230 på Island, men hendelsene i de verkene jeg vil ta for meg utspilte seg i Norge i de siste tre århundrene før tusenårsskiftet, perioden vi kjenner som vikingtiden. Snorre baserer seg på litterære kilder, som vi i dag ikke har fullstendig tilgang til, i tillegg til muntlig tradisjon.³ Troverdigheten og Snorres tolkning av disse kildene må derfor også stilles spørsmål ved, i mangel på alternativer. Fraværet av samtidige skriftlige kilder til denne tidligste perioden, gjør norrøn tid til et krevende område forskningsmessig, og historikere må ofte ty til andre fagfelt eller senere skriftlige kilder. Vi kan ikke på samme måte som i andre perioder konkludere med påstander om norrøn tid kun basert på skriftlige kilder. For å danne troverdighet er historikeren avhengig av å tolke andre kilder for å forsøke å bekrefte eller avkrefte det sagaene beskriver.

Problematisk er det også at de få kildene man har til rådighet ikke dekker alle aspekter av det norrøne samfunnet, og vi blir tvunget til å bruke antakelser basert på de områdene vi faktisk har kilder på. Kongesagaene tar for eksempel stort sett for seg personer fra eller rundt aristokratiet i Norge i norrøn tid, og vil derfor ikke kunne si mye om forholdene til de som sto utenfor denne gruppen. På grunn av den store underrepresenteringen av kvinner i kongesagaene, er det heller ikke uproblematisk å velge å se på forholdene begrenset til aristokratiet. Som Jón Viðar Sigurðsson poengterer er det stor forskjell på å vite at noe har hendt, og det å ha kunnskap om hvorfor og hvordan noe skjedde.⁴ Her melder det seg spørsmål om middelalderens forståelse av sannhetsbegrepet kan sammenlignes med dagens forståelse av det. Det blir dermed innviklet å besvare hvert enkelt spørsmål. Alle disse problemene med kildematerialet gjør historikerens jobb vanskeligere, og store deler av forskningen på norrøn tid handler derfor om hva vi faktisk kan vite og ikke. Dette er en hard nøtt å knekke, og kanskje vil vi aldri få svar på alle de ubesvarte spørsmålene som historikere har stilt seg om perioden. Alt vi kan gjøre er å være bevisst kilden og dens problemer i arbeidet med å forstå både kildens og innholdets samtid, og mange har lagt ned betydelig arbeid til akkurat dette.

I arbeidet med sagalitteraturen er det viktig å tolke litteraturen i lys av perioden den representerer. Sagaene ble skrevet av kristne menn i et kristent samfunn, og de skildrer et

---

² Sigurðsson 2008: 12-13.

³ Mundal 2004: 274.

⁴ Sigurðsson 1993: 18.

samfunn de selv ikke hadde førstehåndskjennskap til. Vi må derfor stille spørsmål om sagalitteraturen representerer synet fra da den ble skrevet, tiden de skrev om eller slik tiden de skrev om ble oppfattet i forfatterens samtid. Else Mundal slår fast at selv om sagalitteraturen gir seg ut for å fortelle om fortiden, kan det være 1200-tallets bilde av fortiden vi blir presentert.⁵ Historikerens oppgave blir derfor å svare på i hvilken grad deres oppfattelser av eldre tid var korrekte eller for eksempel farget av kristendommens meninger om det tidligere hedenske samfunnet. Det er som Mundal hevder rimelig å anta at Snorre var påvirket av sin samtid på Island i den grad at de med visshet skrev om et hedensk samfunn som sto i kontrast til sin egen samtid. Refleksjon over hvilke temaer som blir trukket fram i sagalitteraturen kan derfor være relevant å tolke i lys av Snorres samtid.⁶ Sverre Bagge poengterer at forutsetningene for at vi kan få kunnskap om forholdene på 900- og 1000-tallet gjennom sagalitteraturen fra 1100- og 1200-tallet, handler både om skaldekvadene troverdighet, at norske og islandske forhold i eldre middelalder var tilnærmet like og at man kan regne med en betydelig kontinuitet mellom 1000- og 1200-tallet i både Norge og Island.⁷ Med alt dette i bakhodet argumenterer de fleste historikere, blant annet Auður Magnúsdóttir, for at man basert på sagalitteraturen kan si *noe* om generelle trekk i tidlig norrøn tid, for eksempel om slektskapsrelasjoner, ekteskap, nettverk, kultur og ideologi.⁸ Sigurðsson mener det er god grunn til å anta at det var en viss kontinuitet på de fleste områder, som vennskaps- og slektskapsorganisering og forpliktelser, størrelse på hushold, måten konflikter ble avviklet på og hva som ble oppfattet som god og dårlig oppførsel. De større samfunnsendringene som kom med innføringen av kristendom og sentraliseringen av statsmakten trengte ikke nødvendigvis å ha rukket å påvirke disse elementene i sagaforfatterens samtid.⁹

Underskuddet av kvinner i Snorres kongesagaer er blitt forsøkt forklart på flere måter. Sagalitteraturen er en prosalitteratur, så selv om Snorre nok hadde som mål å fortelle sannheten, så var litteraturen skapt for å underholde, og samme funksjon hadde de tidligere muntlige kildene, kvadene, som litteraturen baserte seg på.¹⁰ Dette innebærer at det er mulig at kun informasjon om personer man så verdt å nevne ble gjentatt og overlevert muntlig lenge nok til at de ble nedskrevet. Det vil derfor være naturlig at de av størst betydning historisk eller underholdningsmessig har overlevd som kilder. Jenny Jochens hevder at måten sterke kvinner

---

⁵ Mundal 2004: 292.

⁶ Mundal 2004: 293.

⁷ Bagge 2002: 209.

⁸ Magnúsdóttir 2005: 285.

⁹ Sigurðsson 1993: 26.

¹⁰ Mundal 2004: 275.

ble framstilt på i sagalitteraturen kan være litterære grep, siden liknende skildringer ikke er å finne i 1100- og 1200-tallets samtidssagaer på samme måte som i de eldre islendingesagaene.¹¹ Carol J. Clover mener at samtidssagaene og lovtøkstene skiller seg fra de eldre islendingesagaene fra landnåmstiden, ved at førstnevnte uttrykte normen i samtiden, mens de eldre islendingesagaene var uttrykk for praksisen i det norrøne samfunnet. Normen tilsa at det var slik en mente at det burde være, men Clover mener at vi ikke kan utelukke at kvinner kan ha hatt mer uoffisiell makt enn normen tilsa. Eksemplene denne oppgaven vil ta for seg fra kongesagaene er bevis på nettopp dette. På den ene siden viser hun til kontrasten mellom kvinners eksklusjon fra rettslige instanser, som kommer til uttrykk i bevarte lovtøkster og rettslige dokumenter fra Island. På den andre siden så skildrer islendingesagaene kvinners mer aktive deltakelse i blodfeider og politiske spill.¹² Selv om enkelte kilder som rettslige dokumenter og lovtøkster blir sett på som mer troverdige kilder i de fleste tilfeller, så kan de altså lenge ha bidratt til å undergrave kvinners rolle som både påvirker og aktiv deltaker i politiske spørsmål som ekteskap og konflikter i historieforskningen. Dette fordi gifte kvinner ifølge rettslige kilder hadde minimalt med rettigheter i det offentlige rom. Hvordan skal man da tolke at enkelte kvinner hadde mer makt i litteraturen som ble skrevet om tidligere perioder? Inn i denne refleksjonen må vi huske at de samme lovtøkstene ga enker flere rettigheter enn gifte kvinner, og at disse enkene lettere kunne påvirke politiske avgjørelser i det norrøne samfunnet kontra det kristne. Dette kan være et hint om at det ikke var rollen som kvinne som var mest begrensende i det norrøne samfunnet, men heller rolle som datter, kone eller enke som avgjør hvor stort spillerom en kvinne kunne ha.¹³

Det er vanskelig å tolke de faktiske forholdene kun ut fra sagalitteraturen, og de fleste historikere tar derfor i bruk andre fagfelt for å bekrefte eller avkrefte, samt fylle inn tomrom. En teori som har fått rotfeste i lærebøker om norrøn tid, og som i all hovedsak er basert på arkeologiske funn, er at husfruer bar nøkler som et symbol på sin rolle. Pernille Pantmann stiller seg kritisk til denne tolkningen, da kun fem prosent av oppdagede kvinnegraver fra norrøn tid hadde slike nøkler.¹⁴ Skriftlige kilder er heller ikke detaljerte nok til å kunne bekrefte en slik teori, noe som gjør dette til et eksempel på en teori som i senere tid er blitt kritisert da den muligens tegner et forenklet bilde av kvinnens rolle i samfunnet med kun husholdet som

---

¹¹ Jochens 1995: 174.

¹² Clover 1988: 180.

¹³ Sigurðsson 2008: 199.

¹⁴ Pantmann 2014: 43.

domene. Med et større kjønnsperspektiv på de skriftlige kildene, kan man muligens finne og tolke kvinner med større innflytelse enn kun utover sitt eget hushold.

Tidligere historieforskning har ifølge Ingvild Øye stort sett handlet om de enkeltpersonene som stikker seg ut i kildematerialet, allianser gjennom ekteskap og kvinner med en rolle i statsapparat og riksstyret. Historikernes framstilling av kvinnen som en liten brikke i mennenes maktspill var lenge gjeldende, men Øye belyser et mer nyansert bilde av kvinner med både sosial og økonomisk makt, og at det i praksis er vanskelig å skille slik makt fra offentlig autoritet som rettslig var begrenset for kvinner.¹⁵ Selv om typiske giftermålsaker er viktige for å gi oss et bilde over hvordan kvinner stilte i statushierarkiet som det norrøne samfunnet var, slik Kåre Lunden påpeker i sin forskning, så må vi altså også se på de som skiller seg ut for å finne en helhet i samfunnet som beskrives.¹⁶ De fremtredende kvinnene i sagalitteraturen, elitekvinnene, ser ut til å ha funnet en alternativ måte å skaffe seg uformell innflytelse på for å påvirke det politiske spillet. Kanskje ligger det derfor noe i Sigurðssons teori om at det ikke nødvendigvis var kjønnsrollene som hadde størst betydning i de tilfellene hvor kvinner kunne utøve indirekte makt, men heller hennes status og rolle? De fleste elitekvinnene i sagalitteraturen er nemlig enker og mødre til mektige menns barn.¹⁷ På en annen side, så stiller Magnúsdóttir spørsmål ved islendingesagaenes hendelsesforløp i forbindelse med kvinners aktive innblanding. Hun påpeker at denne innblanding i «mennenes» politikk oftest leder til noe vondt, og mener at vi derfor må drøfte om framstillingen av disse kvinnene kanskje må ses på som forfatterens og hans samtids syn på hvordan kvinner *ikke* burde oppføre seg.¹⁸ Magnúsdóttir lufter også tanken om at kvinner ble brukt for å diskré kritisere mannen, ved enten å la kvinnen stå for kritikken, eller ved å berømme kvinnen som synonymt kunne tolkes som en fornærmelse for mannen som ikke fikk de samme komplementene.¹⁹ Mundal poengterer også at den store fokuseringen på æresaspektet i sagaene, som kvinnenenes «egging» av menn til handling som regel sprang ut fra, kan være et uttrykk for at det i sagaforfatternes samtid blir sett på som problematisk i den nye kristne ideologien, og at man kan se på diktingen som en måte å bearbeide dette.²⁰ Birgit Sawyer på sin side mener å se en viss sympati for de «eggende» kvinnene i Snorres framstillinger, og mener at det tyder på at han kan ha brukt dem

---

¹⁵ Øye 2020: 134.

¹⁶ Lunden 1980: 48.

¹⁷ Sigurðsson 2008: 199.

¹⁸ Magnúsdóttir 2007: 79.

¹⁹ Magnúsdóttir 2005: 81.

²⁰ Mundal 2004: 293.

for å uttrykke egen kritikk mot det han så på som alt for maktsyke konger.²¹ Rollen som elitekvinner i sagalitteraturen kan derfor være problematisk å tolke.

Likevel er ikke kvinners rolle i politikken eneste måte å skaffe seg et bilde av deres rolle i samfunnet på. Et annet tema som kan være med på å belyse kjønnsforholdene og kjønnsynet i norrøn tid, er synet på egenskaper og biologisk arv, som spesielt Mundal har hatt fokus på i sin forskning på den norrøne kulturen. Hun hevder å se tegn på at man var fullt klar over at barna arvet egenskaper både fra mor og far.²² Gjennom beskrivelser av både kvinner og menns egenskaper i sagalitteraturen, mener hun at samfunnets kvinneideal var påvirket av vissheten om arv av egenskaper, og at dette kan ha formet det tilsynelatende maskuline idealet når det kom til positive og negative egenskaper i den norrøne kulturen.²³ Dette kommer til uttrykk i sagalitteraturen ved at det fantes to sett av handlingsmønstre, men kun ett sett med positive og negative egenskaper. Kvinner blir altså framstilt med de samme positive karakteristikkene som menn.²⁴ For en mann i norrøn tid var krigermentaliteten viktig, og egenskaper som mot, handlekraft og trang til selvhevdelse var ettertraktet. Som Mundal påpeker kan vi ikke si noe om kvinner også hadde slike sterke karaktertrekk eller ikke. Kanskje krevde ikke deres daglige liv de samme egenskapene? Gjennom eksempler på at kvinner blir framstilt med slike egenskaper kan vi anta at de var knyttet til begge kjønns idealer.²⁵ På denne måten mener Mundal at egenskapene kvinner ble framstilt med gjenspeilte deres rolle som mor, og som et ledd i en arv som gikk videre til sine sønner. Mundal, som de fleste andre forskere med kjønnsperspektiv, har stort sett brukt islendingesagaene som utgangspunkt i sin forskning. Det vil derfor være relevant å forsøke å finne liknende eksempler i Heimskringla, for å finne bevis for at dette reflekterte norrøne forhold generelt og ikke bare på Island.

Min tilnærming for å svare på min problemstilling om hvordan Snorre framstiller kvinner i Heimskringla er i stor grad basert ut fra tidligere tilsvarende forskning på islendingesagaene. Mitt hovedmål er at jeg gjennom systematisk gjennomgang av de eldste sagaene, fra Ynglinge-sage til og med Olav Tryggvasons saga, vil finne konkrete eksempler på framstillinger av kvinner, som jeg igjen kan bruke til å drøfte deres betydning for kvinneidealet og posisjon i det norrøne samfunnet. Hvordan fremstilles og bedømmes såkalte elitekvinner? Hva var deres rolle i konflikter og allianser? Jeg vil også gå inn på mer generelle beskrivelser av kvinnen og hennes egenskaper, samt ideen om mors- og fars-arv gjennom generasjoner og

---

²¹ Sawyer 2003: 196.

²² Mundal 1998: 153.

²³ Mundal 1998: 154.

²⁴ Mundal 1998: 165-166.

²⁵ Mundal 1998: 165.

hva vi kan tolke ut ifra dette. Med egenskaper mener jeg både ytre og indre beskrivelser av kvinnen, altså beskrivelser som går på både utseende og personlighet. Når det kommer til arv, er det snakk om både arv av egenskaper, men også arv i den form av at man ble født inn i en familie og til hvilken grad man som kvinne ga denne arven videre til sine barn. Hva kan alt dette fortelle oss om kvinnene i kretsen rundt de norske kongene som Snorre skriver om i sine kongesagaer?

Snorre Sturlasons framstilling av kvinner i norrøn tid

Snorres kongesagaer har som nevnt en stor overvekt av mannlige karakterer. En årsak til dette kan være temaene verkene tar for seg. Deres funksjon er å fortelle hvordan de norske kongene kom til makten, og som regel har kvinnene som nevnes kun små biroller og er enten et hinder eller en drivende kraft for den aktuelle kongen eller kongene som kjemper for makt. Makt og kamp er nøkkelord i sagaene. Kvinner nevnes sjeldent som en aktiv deltaker i kampsammenheng, men i andre aspekter av maktkampen ser det ut til å ha vært en betydelig andel av deltakende kvinner. Rollen som elitekvinne i det norrøne samfunnet vil jeg komme tilbake til, men først vil jeg se på det mer generelle ståstedet kvinner hadde i samfunnet, spesielt med fokus på familierelasjoner, ære, egenskaper og biologisk arv for å illustrere hvordan Snorre framstilte kvinnen i det norrøne samfunnet.

Kvinnen i spørsmål om ætt og ære

Det har vært vanlig å definere det norrøne samfunnet som et ættesamfunn som primært fulgte mannslinjen, men senere forskning har hatt større fokus på kjernefamilien, foreldre og barn, som viktigste instans i det norrøne samfunnet.²⁶ Familie og familierøtter var helt klart viktig, og det kommer fram i detaljerte beskrivelser av familieforbindelser i kongesagaene. Ønsket forfatteren å plassere de ulike karakterene i forhold til hverandre for å gjøre det lettere for leseren å holde følge med historien, eller kan karakterenes familieband se ut til å ha betydd mer enn et litterært virkemiddel? Mange konflikter handlet ofte om å forsvare familiens ære, samtidig som at det ble viktig for de norske kongene å kunne knytte seg til Hårfagreætta for å legitimere makt. Dette kommer spesielt fram i de senere kongesagaene.²⁷ Uansett årsak gir disse beskrivelsene av familierelasjoner oss et innblikk i kvinnens rolle i familien, men også

---

²⁶ Øye 2020: 84.

²⁷ Mundal 1998: 159.

spørsmål knyttet til familiens ære. Som vi skal se på i denne delen henger ætt og ære på mange måter sammen i det norrøne samfunnet, men hvor kom kvinnen inn i disse spørsmålene?

For å svare på dette må vi først redegjøre for hva det innebar å være del av en slekt for ei kvinne. Her må vi skille mellom kvinnen som del av et slektstre, og kvinnen som del av den biologiske arven til ætten hun tilhørte. Det er mange eksempler i sagaene på at kvinner blir ramset opp på lik linje med menn når slektskap skal gjøres rede for. Det kan virke som at kvinner blir nevnt der Snorre har tilgang på den informasjonen. Når det da likevel er overvekt av menn i disse redegjørelsene kan det ha noe med at Snorre rett og slett ikke hadde tilgang på disse opplysningene. Vi kan vanskelig vite om dette reflekterer synet på kvinner som mindre viktige i slektssammenheng og at det er årsaken til at de rett og slett er glemt, eller om årsaken ligger i at kvinnene oftere ble bortgiftet inn i andre familier. Vi vet for eksempel at kvinner ikke kunne oppnå de samme posisjonene som mannlige slektninger hadde, der hvor tronfølgesager er konkrete eksempler på dette. Ta for eksempel det faktum at Kong Håkon går til Eirikssønnene på jakt etter arving, siden hans eneste etterkommer var av feil kjønn.²⁸ Hans datter Tora ble altså ikke sett på som noen legitim arving av sin fars posisjon, og var kanskje heller et ledd for å binde familien til andre familier gjennom ekteskapelige allianser, som jeg vil komme tilbake til. Til tross for at kvinner altså ikke hadde den samme posisjonen som menn når det kom til arv av farens rolle i samfunnet, kan man tolke fra Snorres redegjørelser at kvinner også kunne være viktige for å redegjøre for en families ætt og hvor ærefull den var.

Vi ser også eksempler på at kvinnens ætt blir presentert som en slags positiv egenskap på lik linje med hennes sjarm og utseende. Dette ble som regel gjort i forbindelse med beskrivelsen av ekteskapsinngåelser, men et annet interessant eksempel er måten Harald Hårfagres avdøde kone Snøfrid blir beskrevet;

«Det er ikke så underlig, konge, at du minnes så vakker ei kvinne og så ættstor som hun var, [...]»²⁹

Her kan man diskutere om å beskrive Snøfrid som «ættstor» i denne sammenhengen var ment som å stadfeste at hennes død var et tap for Kong Harald alliansemessig, eller om det kun var ment som et komplement. Hvis sistnevnte stemmer, vil det si at det såkalte «ættesamfunnet» var så integrert at å være født inn i en god familie ble sett på som en positiv egenskap som spilte en veldig viktig rolle for ens person og liv. På en annen side kan det også ha vært en måte å tilnærme seg Harald på i en situasjon hvor han helt klart var fortvilet, og ikke ønsket å gi

---

²⁸ Håkon den godes saga s. 101.

²⁹ Harald Hårfagres saga s. 66.

slipp på sin døde hustru. Man kan altså ikke legge for mye i slike enkeltteksempler, men dette er interessant å se på når det gjelder familie, status og æren som fulgte en viktig ætt. Man måtte verne om familiens ære for å forsvare dens posisjon i det norrøne samfunnet. Å forsvare seg mot forskjellige krenkelser som kunne gå utover familiens status og ære var derfor viktig, og dette kommer fram også i spørsmål som omhandler kvinner.

Gjennom sagalitteraturen finner vi mange eksempler på krenkede kvinner som skal hevnes av sinne mannlige slektninger. Tidligere forskning har hatt fokus på at krenking av en kvinne så ut til å ha vært synonymt med å krenke hennes far, bror eller ektemann. Både sagalitteratur og islandske lover fra 900-tallet støtter opp om denne oppfatningen.³⁰ Beskrivelsene av ulike krenkelser, og da spesielt bruk av «voldtekt som våpen» i sagalitteraturen, er interessante å se på når det gjelder spørsmål om ære. Måten Snorre i Håkon jarls saga beskriver en potensiell voldtekt utført av Kong Sigurd mot allerede gifte Ålov, er knapp og uttrykksløs:

«Kongen gikk til Ålovs seng om natta og lå der mot hennes vilje.»³¹

Eksempler som dette, kan ha hatt en rent fortellende funksjon når det kommer til å drive historien om hvordan Ålovs mann Klypp fikk hevn mot Kong Sigurd. Det ser ut til å kun ha vært en årsakssammenheng for å forklare en konges død for Snorre. Slike beskrivelser av voldtekter er ikke tilstrekkelige nok til å konkludere med de vanskelige spørsmålene om disse skildringene reflekterte et virkelig apatisk syn på kvinnens rolle i slike hendelser, eller om de kristne idealene i Snorres samtid hadde påvirket disse beskrivelsene. I dette eksempelet er det nok mer sannsynlig at Snorre ikke hadde flere opplysninger enn at det fant sted et samleie uten Ålovs, eller Klypps, samtykke. Likevel kan vi ut fra ordlyden i dette tolke det som at krenkelse av kvinnen ble brukt som en form for våpen mot hennes nærmeste mannlige verger. Ved første øyekast ser det også ut som at Vagn Åkesson i Olav Tryggvasons saga gikk inn for å bruke «voldtekt som våpen» da han hevdet at han ikke skulle forlate Norge før han hadde drept Torkjell Leira, og «[...] gått til sengs med Ingebjørg, datter hans.»³² Ordlyden tyder på at å gå til sengs med Ingebjørg skulle fungere som hevn eller ytterligere ærestap for ætta til Torkjell Leira.³³ Det kan altså virke som at kvinner var i en sårbar posisjon når det kom til feider og fiendskap mellom menn, men at denne posisjonen også ga dem en rolle i slike konflikter. At en kvinne kunne være sårbar i konflikter var likevel bare én egenskap av mange som kvinner

---

³⁰ Ljungqvist 2015: 432.

³¹ Håkon jarls saga s. 116.

³² Olav Tryggvasons saga s. 148.

³³ Olav Tryggvasons saga s. 155.

kunne besitte, ifølge Snorre. I neste del skal vi se på hvilken rolle kvinner spilte i spørsmål om biologisk arv og hvordan dette kan ha en sammenheng med egenskapene Snorre tilegnet kvinnene i Heimskringla.

Arv og egenskaper i det norrøne samfunnet

Gjennom å studere hvilke positive og negative egenskaper både kvinner og menn blir framstilt med i kongesagaene, kan vi danne oss et bilde over hva som ble oppfattet som idealet i det norrøne samfunnet. Vi kan også gjennom Snorres beskrivelser av ulike familiebånd, tolke om man på den tiden hadde en lignende forståelse for biologisk arv som vi har i dag. Slike spørsmål er relevante for å forstå til hvilken grad man vurderte kvinnen og hennes egenskaper som viktige i sammenheng med hennes rolle som et ledd i ættens familietre gjennom arv.

Mundal har forsket en del på kvinnen som et ledd i ættas biologiske arv, og mener at det er nærliggende å tro at det norrøne samfunnets kvinneideal var påvirket av synet på nettopp dette.³⁴ Det er relevant for problemstillingen om kvinners framstilling i Snorres kongesagaer fordi det kan reflektere kvinners posisjon i samfunnet. Blir de framstilt som bærere av foreldrenes egenskaper, med liknende kvaliteter og utseende? Eller ble de kun sett på som passive bærere av farsarven, eller at kun barnas far sine egenskaper ble arvet videre? Mundal argumenterer for at vi ikke kan sette noen klare konklusjoner på hvordan man så på kvinners posisjon når det gjelder disse spørsmålene, men at det finnes eksempler på at kvinner ikke bare er passive bærere men også beskrives med sin fars egenskaper.³⁵ I Snorres kongesagaer er det sjeldent detaljerte beskrivelser av kvinners egenskaper utover at de for eksempel var vakre og kloke, i alle fall ikke når det kommer til arvede egenskaper. Likevel kan vi finne «antydninger» til egenskaper som har gått i arv, og da gjerne i negativ forstand slik som for Åsa, Kong Ingjards datter:

«[...] hun liknet sin far i sinn; det var Åsa som fikk Gudrød til å drepe sin bror Halvdan. [...] Åsa fikk også drept Gudrød, sin husbond.»³⁶

Åsa blir altså gjennom sine handlinger sammenliknet med sin far, og det antydes derfor at dette var noe hun hadde arvet fra ham.

Et annet interessant aspekt når det gjelder arv i kongesagaene, er måten kongebarns biologiske arv tilsynelatende skinner igjennom på tross av at de befinner seg i vanskelige

---

³⁴ Mundal 1998: 154.

³⁵ Mundal 1998: 163.

³⁶ Ynglinge-saga s. 33-34.

situasjoner. Dette er en gjenganger i kongesagaene; Hvordan unge Olav Tryggvason skilte seg ut i Estland på grunn av sin «vakkerhet», eller hvordan Yrsa kongsdatter i Ynglinge-saga fant ut om sin kongelige ætt.³⁷ Sistnevnte er av spesiell interesse i denne sammenhengen, da hun er et eksempel på at selv i en situasjon hvor hun var ufri og uvitende om sin ætt, så var hennes utseende og holdning så fremtredende at hun fikk kongelig oppmerksomhet og dermed oppdaget sine slektsbånd.³⁸ Det kan selvfølgelig diskuteres om dette er litterære overdrivelser, eller om det i realiteten hersket en tro på at slike «høyættelige» kvaliteter skinte igjennom til tross for situasjoner som for eksempel Yrsa befant seg i. I så fall er dette et eksempel på at kvinner arvet en form for kvaliteter fra sine forfedre, og er derfor med på å forsterke Mundals teori om at kvinner ikke bare var en passiv bærer av egenskaper, men også kunne besitte disse egenskapene selv.

Hvilke egenskaper og kvaliteter kvinner ble beskrevet med i kongesagaene kan være med på å belyse synet på hvordan en kvinne burde være i det norrøne samfunnet. Her, som med resten av sagaene, må man være forsiktig med å trekke konklusjoner med tanke på når kilden stammer fra. Likevel er det interessant å se på hvilke typer positive og negative egenskaper og kvaliteter kvinner blir framstilt med kontra menn. Det er mye vi ikke kan si noe sikkert om, spesielt hvis vi kun skal basere oss på skriftlige kilder. Kongesagaene gir ingen detaljerte beskrivelser av samfunnsliv, hva kvinner kontra menn foretok seg, eller hvilke handlingsmønstre de forskjellige kjønnene var forventet å følge. Likevel kan man se tegn som støtter Mundals funn fra islendingesagaene om at kvinner og menn blir beskrevet med de samme positive egenskapene. Når menn beskrives i Snorres kongesagaer blir adjektiv som stor, sterk, vakker, klok, blid, veltalende, omgjengelig, rolig og sindig brukt.³⁹ De kvinnene som beskrives i samme sagaer blir ofte skildret som uvanlig vakre, kloke, storslåtte, gladlynte, gjæve og staute kvinner.⁴⁰ Mange av disse kvalitetene er altså tilnærmet like, slik som også Mundal påpekte i sine funn. Interessant nok så ser man at Snorres positive beskrivelser av egenskaper ofte kunne bli etterfulgt av ikke like sjarmerende beskrivelser. Ta Snorres skildring av Eirik Blodøks og hans kone Gunnhild som eksempel:

«Eirik var en stor mann, vakker, sterk og svært modig, en stor hærmann, og seiersæl; han hadde et ustyrlig sinn, var grusom, uvennlig og fåmælt. Kona hans, Gunnhild, var

---

³⁷ Olav Tryggvasons saga s. 124; Ynglinge-saga s. 25.

³⁸ Ynglinge-saga s. 25.

³⁹ Harald Hårfagres saga s. 49, 73 & 75; Håkon den godes saga s. 85; Eirikssønnes saga s. 107; Olav Tryggvasons saga s. 183.

⁴⁰ Ynglinge-saga s. 18; Halvdan Svartes saga s. 42; Harald Hårfagres saga s. 75 & 78.

ei framifrå vakker kvinne, klok og trollkyndig, blid i sin tale, men full av baktanker og grusom. [...] Alle Eiriks barn var vakre og lovte godt.»⁴¹

Er disse beskrivelsene preget av Snorres syn på Eiriks og Gunnhilds handlinger senere i sagaen, eller var dette slik de ble oppfattet også i sin samtid? Dette kan vi ikke svare på, men det er likevel enkelte karaktertrekk og beskrivelser som er mer interessante enn andre. For selv om vi finner eksempler på at kvinner blir framstilt med like egenskaper som menn, er det interessant å se på hva det ville bety hvis en mann ble sammenliknet med en kvinne. Det er en gjenganger i sagalitteraturen at både menn og kvinner bruker antydninger eller rene beskyldninger om at en mann oppfører seg «kvinnelig» for å fornærme eller motivere til handling.⁴² At menn lar seg fornærme av en slik kommentar, kan tolkes som et bevis på at kvinner oftere ble ansett å besitte visse egenskaper som ikke var å etterstrebe for menn. Siden kvinner som ble positivt framstilt også ofte ble framstilt med såkalte maskuline egenskaper, kan dette tyde på at det heller ikke var ideelt for kvinner å ha disse egenskapene. Et annet interessant eksempel finner vi i et nid, en form for hån og latterliggjøring i norrønt, som Snorre har gjengitt i Olav Tryggvasons saga. Der sammenliknes Harald positivt med en «hingst», mens Birger blir negativt kalt ei «merr».⁴³ At vi finner igjen samme type fornærmelser av menn både i nid og i Snorres beskrivelser, er med på å forsterke teorien om at en slik kjønnsmentalitet eksisterte i sagakarakterenes samtid, og det kan hende dette kan være med på å kaste et lys over den «vanlige kvinnen», hun som ikke skilte seg ut slik som de såkalte elitekvinnene gjorde. Hvis denne framstillingen av de norrøne kjønnsforholdene stemmer, kan ideen om arv ha noe med foretrukne egenskaper hos kvinner å gjøre. Det var disse egenskapene man ønsket at kvinnens sønner skulle arve, og kvinnens ætt var derfor viktig i ekteskapsinngåelse, ikke bare på grunn av dens status, men også ideen om at slik status krevde visse egenskaper som kunne gå i arv gjennom kvinnen som ledd i ekteskap. En kombinasjon av god ætt og gode(mannlige) egenskaper var derfor idealet for at kvinnen var et godt gifte, men så lenge begge parter var av god ætt ble det sett på som et godt giftermål uavhengig om de ideelle egenskapene kom til uttrykk hos kvinnen eller ikke. Dette var fordi kvinnen fremdeles ble sett på som bærere av disse kvalitetene gjennom arv.⁴⁴ Likevel er det andre faktorer som får større rolle i inngåelsen av giftermål enn arv av egenskaper i Snorres framstilling. I neste del vil jeg se nærmere på kvinnens rolle i ekteskapet.

---

⁴¹ Harald Hårfagres saga s. 78.

⁴² Sigurðsson 2008: 84.

⁴³ Olav Tryggvasons saga s. 146.

⁴⁴ Mundal 1998: 167.

Kvinner i ekteskap

Snorre beskriver ekteskapsinngåelser ved flere anledninger i Heimskringla. De fleste kvinnenavnene som nevnes i kongesagaene er enten i forbindelse med mannen gjennom giftermål, eller som etterkommer som følge av et slikt forhold. Ekteskapelige allianser satte kvinner i en posisjon hvor de var avgjørende både for å bevare familiens rikdom og ære, men også for å bringe arven videre som nevnt i forrige del.⁴⁵ Likevel er det i de fleste tilfellene sønnene som i hovedsak ble bærere av forfedrenes ætt, mens døtrene kunne fungere som politiske virkemidler for å skape og/eller bekrefte viktige vennskapsbånd mellom forskjellige ætter. Alliansbygging var viktig i et krigersamfunn som det norrøne samfunnet var, og derfor kan giftermålsaker bidra til å gi oss et bilde av hvordan kvinnene stilte i dette statushierarkiet.⁴⁶ Denne delen vil derfor knytte temaene om ætt, ære, arv og egenskaper i forbindelse med ekteskapsinngåelser. Hvilken rolle spilte disse temaene når en kvinne skulle giftes bort til en ny familie?

Gjennom Snorres skildringer av ekteskapelige spørsmål mellom personer i de øvrige samfunnslagene, ser vi at allianser og vennskapsbånd var viktige motiver som lå til grunn i disse vurderingene. Som konge var det viktig å knytte bånd til ætter i sterke posisjoner i samfunnet. Måten Harald Hårfagre «[...] giftet de fleste av døtrene sine med jarler innenlands, og fra dem er det kommet store ætter.»⁴⁷, er et godt eksempel på slik bevisst målrettet bruk av ekteskap som middel for å danne viktige lojalitetsbånd for å skaffe eller holde på makt i det norrøne samfunnet. I en forlengelse av dette kan vi se på at ideen om et «godt gifte» var viktig, både fordi det strategisk skulle være gunstig, men også fordi en brud som var mye lavere i rang enn brudgommen ikke var ideelt når det kom til status i æressamfunnet.⁴⁸ Snorres sterke fokus på ektefellenes rang kommer blant annet til uttrykk i at Tora, Håkon jarls kone, blir beskrevet som datteren til «en mektig mann», Skage Skoftesson.⁴⁹ Det ser ut til å være viktig å påpeke at Tora var «verdig» et så godt gifte som en jarl. Det kommer også fram i dette eksempelet fra Håkon jarls saga:

«Kong Gudrød Bjørnsson hadde tatt seg ei bra kone av god ætt slik som høvelig var.»⁵⁰

---

⁴⁵ Øye 2020: 37.

⁴⁶ Lunden 1980: 48.

⁴⁷ Harald Hårfagres saga s. 77

⁴⁸ Mundal 2014: 332.

⁴⁹ Olav Tryggvasons saga s. 134.

⁵⁰ Håkon jarls saga s. 115.

Noe navn på denne kona blir ikke nevnt, og det ser derfor ut til at Snorre ikke hadde denne informasjonen. Likevel var det tydelig viktig å påpeke at hun var av god ætt. Hvordan kunne Snorre vite dette, når det virker som at han ikke hadde noe annen informasjon om denne kvinnen? Snorre kan ha tatt seg friheten til å anta at hun måtte vært av god ætt siden hun tross alt ble gift med en konge, og at han mente at han hadde grunnlag til å trekke slike slutninger enten basert på andre konger han skrev om, eller ut fra forholdene i sin egen samtid. Snorres sagaer er ikke de eneste kildene fra tidlig norrøn tid som legger stor vekt på ætt, både mytologiske tekster og såkalte ættesagaer har lange redegjørelser av ætt og giftermål. Det vil derfor ikke være usannsynlig om Snorre har riktig hvis det skulle ha seg slik at dette kun var basert på en antakelse gjort av forfatteren. Uansett tilfelle i akkurat dette eksempelet, tyder mer omfattende forskning rundt giftermål i det norrøne samfunnet på at brudeparets ætter skulle ha om lag samme status i samfunnet. Ekteskap hadde antakelig større oppgave som en investering i ætta framfor kjærlighetsbånd, slik store deler av verden i dag ser på ekteskap.⁵¹

Selv om kongesagaene ser ut til å ha ættas vinning som motivasjon til ekteskapsinngåelse, og ikke kjærlighet, er det absolutt ikke uhørt at kjærlighet oppsto mellom partene både før og etter ekteskapsinngåelse. Det nevnte eksempelet med Kong Harald som mistet sin elskede Snøfrid, er et eksempel på dette.⁵² Som Snorre beskriver var det også vanlig for konger å ha flere koner, eller friller. Selv om dette var vanlig, og som oftest var fordelaktig for begge parter, kunne det også føre til problemer.⁵³ Håkon jarls forhold til kvinner blir beskrevet i Olav Tryggvasons saga. I følge Snorre lå han med mektige menns døtre i flere uker før han sendte dem hjem igjen, noe som førte til uvennskap med kvinnenens frender, og «[...]bøndene tok til å gi vondt fra seg, slik som trøndere har for skikk når det er noe de ikke liker.»⁵⁴ Hans oppførsel mot disse kvinnene blir fremstilt som drivende faktor til at bøndene tok oppgjør som førte til hans bortvisning og død. Snorre skildrer i Heimskringla både fordeler og ulemper ved frillehold, og siden dette ikke var utbredt i hans egen samtid, bruker han tid på å forklare for leseren at dette var en vanlig praksis. Uansett om det var snakk om frillehold, eller ekteskap med kvinner i høyere sosial rang, var fordelene man kunne høste av disse relasjonene det som oftest blir lagt vekt på i Snorres kongesagaer.

Ekteskapsinngåelser foregikk som regel ved at kvinnens verge arrangerte det beste giftet de så seg verdige til. Likevel finner vi eksempler i sagalitteraturen på kvinner som

---

⁵¹ Mundal 1998: 167.

⁵² Harald Hårfagres saga s. 66.

⁵³ Sigurðsson 2008: 80.

⁵⁴ Olav Tryggvasons saga s. 158.

tilsynelatende hadde noe de skulle ha sagt i denne prosessen. Jeg vil bruke Astrid, Olav Tryggvasons søster, for å illustrere dette. Kong Olav skal ha sagt at hun selv måtte svare på om hun ville ta Erling Skjalgsson som ektemann. Selv om han helt klart var misfornøyd med hennes svar om at hun ikke var interessert i en mann som «[...] ikke engang har høvdingnavn.»⁵⁵, så ser det ikke ut som om han hadde tenkt å tvinge henne inn i ekteskapet selv om han var i posisjon til det. Kvinnen i dette eksempelet ga etter for kongens misnøye og ba han bestemme hennes gifte, men likevel tyder kompromisset om at brudgommen ble gitt høvdingtittel på at det enten lå et ønske om å gjøre sin søster fornøyd, eller at han innså at å gjøre sin søsters ektemann til høvding ville på en eller annen måte gagne han. Et annet eksempel verdt å ta opp handler om hvordan enker i det norrøne samfunnet hadde en sterkere innflytelse på valg av ny ektemann. Enker med barn beholdt som nevnt retten til godset til sin avdøde ektemann som forvalter fram til sine barn kom av alder, og kvinner i slike situasjoner var attraktive for nye ekteskap.⁵⁶ Gyda, søster av Kong Olav Kvåran i Dublin og enke av en jarl i England, både hersket over ektemannens områder etter hans død, men valgte også Olav Tryggvason som ny ektemann selv.⁵⁷ Dette kan vi knytte til delen over om kvinneidealet og positive egenskaper. Sterke kvinner med egne meninger ser ikke ut til å skremme Olav Tryggvason i dette eksempelet. Sigrid Storråde, som jeg utdypet mer senere i teksten, ble også sett på som et godt gifte tross sin enkestatus. I begge tilfellene spilte det nok en rolle at mennene på denne måten fikk mer på kjøpet, med kvinnens eiendommer, enn for eksempel man fikk i de vanlige giftermålsavtalene med medgift og ekteskapsgaver. Enker var ikke bare attraktive giftermål, men de hadde også generelt mer de skulle sagt selv i valget av en ny partner. Dette forsterker Sigurðssons teori om at det var ens rolle som avgjorde samfunnsposisjon, og ikke nødvendigvis bare kjønnsrollene.⁵⁸ Så hvilke kvinner var det som var i en posisjon til å kunne få mer innflytelse enn den «vanlige» kvinnen? I neste del vil jeg ta for meg såkalte elitekvinner og deres politiske innflytelse.

«Eggende elitekvinner»

Ikke alle kvinnene som nevnes i kongesagaene ser ut til å ha nøyd seg med å være et viktig bindeledd mellom familier og allianser. Følgende eksempler belyser en annen og mer «aktiv» side av kvinnenes rolle i det norrøne samfunnet. En side som kunne være både

---

⁵⁵ Olav Tryggvasons saga s. 168.

⁵⁶ Sigurðsson 2008: 199.

⁵⁷ Olav Tryggvasons saga s. 145.

⁵⁸ Sigurðsson 2008: 199.

meningsbærende, innflytelsesrik og, hvis man skal tro Snorre, svært utspekulerte. Jeg vil i denne delen se på eksempler med kvinner som hadde en form for politisk påvirkningskraft i form av «egging» eller andre former for drap. Hva kan disse eksemplene si oss om kvinneidealet i norrøn tid? Kan vi si noe om kvinner som «egget» menn til kamp, eller som på andre måter fikk arrangert fiendens død, ble sett på med positivt eller negativt blick i sin samtid?

I Snorres kongesagaer er kvinner som «egger» mennene rundt seg til kamp eller drap, den rollen vi oftest finner kvinner i. Jeg vil senere ta for meg mulige årsaker bak denne formen for kvinnelig politisk deltakelse, men først vil jeg problematisere den utbredte oppfatningen om at «egging» var en aktivitet som i all hovedsak var forbeholdt kvinner i det norrøne samfunnet.⁵⁹ Se for eksempel på Snorres beskrivelse av Åsa Illråde, Kong Ingjards datter:

«[...] hun liknet sin far i sinn; det var Åsa som fikk Gudrød til å drepe sin bror Halvdan. [...] Åsa fikk også drept Gudrød, sin husband.»⁶⁰

Her blir det faktum at Åsa «egget» sin ektemann til å drepe sin bror sammenliknet med hennes fars sinn. Vi kan tolke dette som at «egging», i alle fall i dette tilfellet, ble sett på som en maskulin egenskap. Å påvirke noen til å drepe for seg var ikke forbeholdt kvinner. Evnen en høvding eller konge hadde til å samle og føre en hær kan også tolkes som en form for «egging»; å tale og påvirke noen til å drepe for å vinne eller bevare ære. Snorre bruker også begrepet «egging» mellom Håkon jarl og Ragnfrød Eirikssønn ved en anledning.⁶¹ Grunnen til at vi forbinder kvinner med «egging», er nok at dette var det middelet de kunne bruke for å nå lengst i politiske spørsmål. I et samfunn hvor kvinner hadde minimalt med offisiell innflytelse, ble å «egge» sine nærmeste menn et effektivt virkemiddel i kampen for å forsvare familiens ære.

En som ifølge Snorres kongesagaer kjempet hardt og lenge for sin families ære, var Gunnhild kongsmor. Selv om hun kanskje tiltok rollen som den mest tradisjonelle «eggeren» etter at hennes ektemann Eirik Blodøks døde, så er allerede sagaens første introduksjon av henne verdt å nevne. Gunnhild blir av Snorre framstilt som en vakker og handlekraftig kvinne. Hun skal ha fått Eirik Blodøks' menn til å drepe sine trollkyndige voktere, to finner.⁶² I denne framstillingen av Gunnhild er det vanskelig å tolke stort ut fra Snorres beskrivelser om måten hun handlet i den gitte situasjonen ble tolket positivt eller negativt, verken i hennes eller Snorres samtid. Vi kan velge å tolke det slik at det faktum at Eirik ville gifte seg med Gunnhild,

---

⁵⁹ Mundal 2014: 331.

⁶⁰ Ynglinge-saga s. 33.

⁶¹ Olav Tryggvasons saga s. 132.

⁶² Harald Hårfagres saga s. 70.

kan virke å bekrefte Mundals teori om at handlekraftige kvinner kunne bli sett på som noe positivt, så lenge det ikke var rettet mot feil menn.⁶³

Selv om de konkrete hendelsene Gunnhild blir nevnt i beskrives ganske nøytralt, og uten andre meningsbærende antydninger foruten at dette var en kvinne som tok for seg og styrte sønnene sine slik hun selv ønsket, kan Snorres beskrivelser av Gunnhilds egenskaper virke mer preget av forfatterens eget syn på kvinnen.⁶⁴ Som vi så på i delen om positive og negative egenskaper, ble Gunnhild beskrevet som en kvinne som var «full av baktanker og grusom». Når vi kobler denne beskrivelsen av henne sammen med de faktiske handlingene hun utfører og i hvilket lys disse blir fremstilt, kan det finnes grunnlag for å hevde at Snorres beskrivelser av Gunnhilds egenskaper var påvirket av hans samtid sin oppfatning av kvinner som utførte slike handlinger. Kanskje kan konkrete eksempler på handlingsmønstre fortelle oss mer om hvordan «eggende» og handlekraftige kvinner ble oppfattet i kvinnenens samtid, sammenliknet med Snorres personbeskrivelser? Uansett er beskrivelsene av Gunnhild kongsmors «egging» et godt eksempel for å forklare hva «egging» var, og hvordan den framstilles i sagalitteraturen.

Jeg har allerede så vidt vært innpå at «egging» var et middel for kvinner å påvirke politikken i det norrøne samfunnet, men hvorfor så enkelte kvinner seg nødt til å gripe inn i et såpass mannsdominert domene som politikken var? Her kommer de fleste forskere inn på temaet med ære. Ære var en viktig del i det norrøne samfunnet, og det kommer til uttrykk både i mytologi, sagalitteraturen og i de tidligste lovtekstene. Men hvem sin ære beskyttet disse kvinnene? Hadde kvinnen egen individuell ære, beskyttet hun kun den mannlige æren, eller var hennes ære så nært knyttet til sine mannlige kontakter at de hadde en form for felles ære? Ifølge Mundal hadde kvinner i norrøn tid knapt noe egen ære å snakke om, og det lille de hadde var avhengig av mannens ære, altså far, ektefelle eller barn. Mundal mente at de delte sin ære i solidaritet.⁶⁵ Hun argumenterer for at selv om kvinnens rolle i konflikt ofte var mer passiv enn mannens, så var det ikke en underordnet rolle. Kvinnens «egging» kan tolkes som en slags kontrollfunksjon i æressamfunnet.⁶⁶ Også Magnúsdóttir mente at kvinnens avhengighet av familiens ære forklarer motivet bak kvinnens «egging» for å opprettholde denne æren.⁶⁷ Vi kan derfor si at når Gunnhild kongemor spør sønnene sine:

---

⁶³ Mundal 2004: 300.

⁶⁴ Harald Hårfagres saga s. 78.

⁶⁵ Mundal 2001: 247.

⁶⁶ Mundal 2014: 331.

⁶⁷ Magnúsdóttir 2014: 73.

«Hva har dere tenkt å gjøre med riket i Trondheimen? Dere har kongsnavn som forfedrene deres hadde, men dere har lite land og er mange om det. [...] Det er underlig, syns jeg, at dere hver sommer drar på vikingferd til andre land, og så lar en jarl ta farsarven fra dere innenlands.»⁶⁸

så er det nettopp ønsket om å bevare familiens ære som ser ut til å ligge til grunn for at Gunnhild stiller så krasse spørsmål og påstander til sine sønner. Hun blir ut ifra Snorres framstilling presentert som en drivende faktor for at Eirikssønnene senere tok en mer aktiv rolle i det norske maktpillet. Dette bekrefter både Mundals og Magnúsdóttirs teori om at kvinnen i sagalitteraturen bidro til å drive konflikten videre, og å forsvare familiens ære.⁶⁹ Lunden argumenterer også for at en årsak bak kvinnens «egging» kan være konsekvensene for henne hvis mannen skulle tape makt og ære.⁷⁰ Her kommer vi inn på blant annet det jeg nevnte tidligere med kvinner som ble utsatt for fysisk og seksuell vold, men også generelt ærestapet for mannen. Dette kan også forklare hvorfor menn hørte på kvinnene i disse tilfellene.⁷¹

Men til hvilken grad greide kvinnene å oppnå denne formen for påvirkning, og hvilke metoder tok de i bruk? Mundal argumenterer for at kvinner gjennom «egging» hadde betydelig innflytelse på maktens menn.⁷² Å fungere som en drivende kraft i konflikt var en viktig rolle, i alle fall hvis vi skal tro sagalitteraturens oppbygging. Den framstiller ofte sagakvinnen som drivende eller utløsende kraft i mange viktige feider.⁷³ Graden av pålitelighet i fremstillingen av disse kvinnene vil jeg diskutere i neste del, men vi kan med relativ trygghet tolke ut fra rollen enkelte kvinner får, at det var en viss aksept for at kvinner spilte en slik rolle i disse sakene, og at de derfor har blitt tilskrevet en del av æren som utløsende faktor i viktige hendelser i norgeshistorien. Så hvordan foregikk denne påvirkningen? Kvinnens rolle i konflikter blir oftest skildret i sagalitteraturen som en form for indirekte innflytelse gjennom å initiere til konflikt. Dette omfatter både «eggende kvinner» som bevisst presser menn til å gjennom handling forsvare familiens ære, men også mer passive roller som vakre møyer som tilsynelatende påvirker menn i høye posisjoner simpelthen ved å være vakre nok til å risikere potensielle feider, som for eksempel Håkon jarl som gikk til sengs med Ålov, en avgjørelse som ble fatal.⁷⁴

---

⁶⁸ Eirikssønnes saga s. 108.

⁶⁹ Magnúsdóttir 2014: 68.

⁷⁰ Lunden 1980: 54.

⁷¹ Lunden 1980: 59.

⁷² Løkka 2014: 14.

⁷³ Mundal 2004: 292.

⁷⁴ Håkon jarls saga s. 116.

Snorre gir en annen vakker møy mye av æren for Harald Hårfagres motivasjon til å samle Norge under seg, nemlig Gyda, datteren til Kong Eirik fra Hordaland.⁷⁵ Hun får i sagaen en slags mytisk rolle som pådriveren for samlingen av Norge, og det er svært omdiskutert om denne fremstillingen stemmer.⁷⁶ Jeg vil ikke gå nærmere inn i denne diskusjonen, men det er aktuelt å nevne fordi at det faktisk at en slik potensiell myte har fått en plass i Snorres kongesaga, kan si noe om at kvinner kunne ha såpas mye innflytelse på menn at noe slikt kunne oppfattes som reelt. Det kan selvfølgelig diskuteres om dette kun var reelt for Snorres samtid, men en tro på at det eksisterte en kvinnelig rolle som framdriver av rikssamlingen ser uansett ut til å ha vært reell, i alle fall for Snorre.

Vi har sett på kvinner som i varierende passiv grad påvirket politikken indirekte gjennom mennene i det norrøne samfunnet, og det blir framstilt som en relativt normal del av det norrøne maktspelet.⁷⁷ Likevel kan vi tolke ut ifra Tjodolvs kvad om Kong Alvs kone som «egget» sin mann ved å gjøre han sjalu på sin bror, at det fantes grenser for hvordan kvinner burde bruke sin makt over menn:

«Det var skam at Bera skulle egge kampens menn til drap, så brødre to ble hinannens død av åbrye i utrengsmål.»⁷⁸

Det at Gunnhild kongsmor blir framstilt som full av baktanker og grusom, kan også ha noe med hvem hun «egger» sønnene sine mot. Vi kommer igjen tilbake til at det ikke nødvendigvis trengte å være negativt for en kvinne å påvirke politikken gjennom «egging», men var det rettet mot sagaenes ynglinger risikerte man slike stempel, i alle fall fra Snorre som befant seg flere hundre år og kilometer fra hendelsene og kvinnene han skrev om. Dette bringer oss inn på siste del av denne oppgaven.

Er fremstillingen av kvinnene i sagaene fakta eller fiksjon?

Til hvilken grad kan vi si at Snorres beskrivelser av kvinner i Heimskringla er representative for virkeligheten? Jochen mente, som nevnt innledningsvis, at mangelen på kilder til politisk aktive kvinner i andre kilder enn sagalitteraturen er bevis på at det er en narrativ intervensjon i sagaene.⁷⁹ Fokuset på Snorre Sturlason og hans samtid er derfor på sin plass for å skape en større forståelse for hvordan forholdene faktisk kan ha vært. Kan vi tolke noe ut fra det

---

⁷⁵ Harald Hårfagres saga s. 50.

⁷⁶ Lunden 1980: 48.

⁷⁷ Magnúsdóttir 2014: 73.

⁷⁸ Ynglinge-saga s. 19.

⁷⁹ Jochens 1995: 174.

tilsynelatende skiftet i de eldste sagaenes og de nyere samtidssagaenes måte å fremstille kvinner på? Både Jochens og Clover har sett på dette skiftet i måten kvinner beskrives på, men de kom altså fram til to ulike konklusjoner. Burde vi kun se på beskrivelsene av kvinnene i den eldste sagalitteraturen som litterære funksjoner, eller er det noe i Clovers teori om at selv om samtidssagaene uttrykket en norm, så var realiteten mer slik de eldre sagaene beskrev det? Vi må huske at Jochens og Clover i all hovedsak så på forhold i islendingesagaene, men denne diskusjonen er på ingen vis begrenset til kun å gjelde Island. Hvis Clover har rett vil denne oppgavens grunnlag kunne fortelle oss en del om realiteten i det norrøne samfunnet, men i og med at en slik teori ikke er bekreftet, må vi likevel ta oss tid til å stille flere spørsmål angående sagalitteraturen som kildemateriale.

Debatten i kvinneforskningen angående kvinners posisjon i norrøn tid kontra middelalderen og overgangen til et kristent samfunn, førte til at historikere stilte spørsmål til sagaenes kredibilitet. De siste tiårenes kvinneforskning har forståelig nok basert seg i større grad på et større kildegrunnlag, og et mangfold av fagdisipliner, metoder og tilnærminger blir brukt for å skape et så helhetlig bilde av kvinner i perioden som overhodet mulig.⁸⁰ Der de skriftlige kildene er tause, eller tvilsomme, kan arkeologiske funn hjelpe til med å fylle inn tomrom eller å bekrefte eller avkrefte teorier. Likevel er det viktig å huske at spesielt i slike mangelfulle kildesituasjoner som den eldste perioden i norrøn tid er, så er de resultatene vi finner avhengig av hvilke spørsmål vi stiller, og ikke minst hvilke metoder og perspektiver vi bruker i arbeidet mot å finne svarene vi søker.⁸¹ Arbeidet i analysedelen hvor jeg ut fra tidligere forskeres teorier har lett etter eksempler fra Heimskringla for å belyse de norske forholdene, er derfor på langt nær nok grunnlag til å trekke noen klare konklusjoner om hvordan forholdene faktisk var for kvinner i norrøn tid. Det vil kreve et mye bredere kildegrunnlag og mest sannsynlig flere fagfelt.

Det er vanskelig for oss i dag å finne ut av om de holdningene til kvinner vi finner i kongesagaene eksisterte i vikingtiden, og i hvilken grad de var utbredt i det norrøne samfunnet. Vi må huske både hvem som skrev sagalitteraturen, men også hvem de skrev om. Snorres kongesagaer omhandler elitesjiktet, og vi kan ikke vite i hvilken grad de representerte alle samfunnslag. Det er også relevant å undersøke om slike kvinner eksisterte i Snorres tid for å vurdere om dette var noe han hadde erfaring med, eller om dette var uhørt oppførsel på tiden det ble nedskrevet. Vet vi dette, kan vi vurdere om måten disse kvinnene blir framstilt er ut ifra

---

⁸⁰ Øye 2020: 34.

⁸¹ Øye 2020: 32.

Snorres syn i et samfunn hvor dette eksisterte og dermed kan ha reflektert hans eget syn på det i samtiden, eller hvis sistnevnte stemmer, hans syn på en kvinneoppførsel som han kanskje ikke kunne forstå ut ifra sitt erfaringsgrunnlag. Lunden mente å finne bevis i samtidssagaene at kristendommen og endringene i statsapparatet ikke satte en stopper for kvinners «egging». De fikk fremdeles folk drept.⁸² Men selv om man altså i samtidssagaene også kan finne eksempler på kvinner som «egger» menn til drap, er det bevist en nedgang i antall nevnte hendelser på 1100- og 1200-tallet. Dette har trolig noe å gjøre med endringer i maktforholdene og innføringen av de kristne æresidealene. En overgang fra mindre feider, til større kriger som omfattet større og/eller flere regioner kan ha bidratt til en mindre framtrekkende rolle for kvinner, på lik linje med at kvinner nå kunne oppnå ære gjennom ydmykhet og gode handlinger overfor den nye guden.⁸³ På en annen side så er det interessant å se på disse elitekvinnene som enten normative grep eller en form for skalkeskjul for Snorres kritikk til egen samtid, slik Magnúsdóttir hevdet å finne bevis på i beskrivelser av elitekvinner i islendingesagaene.⁸⁴ Om diktingen kunne ha vært en måte å bearbeide elementer fra den tidlige norrøne tiden som var problematisk i den nye kristne ideologien, slik som Mundal poengterer, ville det forklart det store fokuset på ære og feidene disse resulterte i.⁸⁵ Samtidig forklarer jo også selve Heimkringlens tema, de norske kongene, hvorfor nettopp ære og feider skulle være viktig i denne sammenhengen. Om Snorre har ønsket å uttrykke kritikk mot maktsyke konger gjennom oppdiktete karakterer i sagaene kan vi vanskelig si noe sikkert om, men det er interessant å se på paralleller mellom sterke kvinner i sagalitteraturen og i andre kilder, som valkyrjen Brynhild i «Volsungesagaen», men også mer fjernere eksempler som Olga fra Russland. Som Sawyer påpeker er det slående likheter mellom Olga og Sigrid Storråde. Begge var ettertraktede giftermål som enker, og begge visste å bruke brutale midler for å holde uønskede friere på avstand.⁸⁶ Sigrid, Sveakongen Eirik den Seiersæles enke, fikk tilnavnet Storråde, som Snorre ivrig beskriver opphavet til. Hun skal ha brent inne friere:

«Sigrid sa at slik skulle hun venne småkonger av med å komme fra andre land og fri til henne.»⁸⁷

---

⁸² Lunden 1980: 50.

⁸³ Sigurðsson 2008: 84.

⁸⁴ Magnúsdóttir 2007: 79; Magnúsdóttir 2005: 81.

⁸⁵ Mundal 2004: 293.

⁸⁶ Sawyer 2003: 196; Sawyer 2015: 85.

⁸⁷ Olav Tryggvasons saga s. 157.

Men hvorfor skulle Snorre dikte opp slike handlinger, og i verste fall en hel karakter? Dette er spørsmål vi kun kan spekulere i, men Sawyer har et poeng i at i Snorres framstilling blir Sigrid framstilt som en syndebukk for å ha «egget» til slaget som endte med å felle Olav Tryggvason etter at han, som flere før han, visstnok hadde fornærmet henne med et ekteskapsforslag.⁸⁸

Som vi ser, er det mange elementer i sagalitteraturen man kan ta tak i for å stille spørsmål ved, eller svekke Snorres framstillinger av kvinner i det norrøne samfunnet. Antakelig kunne jeg nok tatt tak i flere elementer for å gjøre nettopp dette. Denne oppgaven gir nok et skjevt bilde når det kommer til den alminnelige kvinners rolle i norrøn tid. Grunnen til dette er at kildene, og følgelig oppgaven, tar for seg elitekvinner. Dette har som nevnt en årsak i at Snorres sagaer i dette tilfellet handler om de norske kongenes vei til makt, og han portretterte derfor kun de som inngikk de aktuelle maktspillene. Jeg kunne også valgt å ha større fokus på kvinnene som er tilstede, men som ikke like hyppig blir nevnt, som «trollkyndige» kvinner og kvinnelige skaldler. Slike enkeltstående eksempler, som Jorunn Skaldmøys kvad,⁸⁹ og rykter om at Gunnhild kongemor skulle ha brukt en trollkyndig kone til å forgifte Halvdan Svarte,⁹⁰ er ikke tilstrekkelig til å se et mønster ut fra kongesagaene. Jeg valgte å holde *mitt* fokus i denne oppgaven på de kvinnene som var i større fokus, for å gjennom refleksjon av hvorfor disse blir trukket fram av Snorre, illustrere hva som kan ha vært bakgrunnen for dette. Forskere har kommet fram til at enkelte elementer om norrøn tid kan man vanskelig stekke klare konklusjoner om kun basert på sagalitteraturen. I mangel på andre skriftlige kilder på enkelte områder blir historikerens arbeid vanskelig. Det som Sigurðsson så fint skrev om islendingesagaene burde nok også omfatte kongesagaene:

«Sakens kjerne er at vi aldri kommer nærmere sagaperioden enn det islendingesagaene tillater oss.»⁹¹

Konklusjon

Denne oppgavens mål var å kaste et lys over hvordan Snorre Sturlason framstiller kvinner i Heimskringla. Jeg har systematisk søkt etter kvinner fra Ynglinge-saga til og med Olav Tryggvasons saga. Analysedelen i denne oppgaven tar for seg funn fra «norske forhold» i kongesagaene som kan være med på å forsterke andre historikers funn som i større grad er

---

⁸⁸ Olav Tryggvasons saga s. 194; Sawyer 2015: 88.

⁸⁹ Harald Hårfagres saga s. 74.

⁹⁰ Harald Hårfagres saga s. 77.

⁹¹ Sigurðsson 1993: 36.

basert på sagaene med handling på Island. Store deler av oppgaven omhandler hvordan vi må behandle kildematerialet, da både forfatter og hans samtid befant seg et stykke fra de mulige historiske hendelsene. Kildematerialets tema, som omhandler de med høyest rang i det norrøne samfunnet, har også formet denne oppgaven og dens omfang. Jeg har forsøkt å være forsiktig med å generalisere hele det norrøne samfunnet ut fra de begrensede eksemplene jeg kommer med. Likevel forsøker jeg, der det er mulig, å argumentere for om de aktuelle temaene kan omfavne større deler i samfunnet enn adelsklassen. Siden jeg vanskelig kan trekke noen konklusjoner kun basert på primærkilden jeg har tatt for meg, har annen forskning vært kritisk for å kunne drøfte mer nyansert rundt disse temaene. Følgende oppsummering av mine funn er derfor begrenset til å omfatte hvordan Snorre har framstilt de kvinnene han velger å framstille i sine kongesagaer, og hva vi kan og ikke kan tolke om kvinner og kvinneidealet i norrøn tid ut fra disse framstillingene.

Det ser ut som at Snorre har begrenset sine framstillinger av kvinner til å kun omfatte det han anså som viktig for å drive historien om de norske kongenes vei til makt. Det er veldig spesifikke roller størstedelen av kvinnene blir gitt, enten som «vakker møy» som motiverte menn til handling, som del av en slektsbeskrivelse i form av rollen som brud, kone, mor og/eller enke, og, kanskje viktigst for Snorres historie, kvinner som «egget» menn til handling. I familie og slektssammenheng virker det som at Snorre oppgir kvinnelige slektninger der det er relevant, og når han har tilgang til informasjonen. Spesielt i giftermålssaker er kvinnens ætt og dermed status i samfunnet viktig. Hun fungerte som et bindeledd mellom familier, og vi kan derfor hevde at hun var en viktig brikke i dannelsen av allianser. Arvede egenskaper spilte også en rolle i om kvinnen var et godt gifte, og disse egenskapene kunne kvinnen både besitte selv, eller kanskje viktigst, gi videre i arv til sine sønner. Gjennom hvilke egenskaper kvinner blir beskrevet med, får vi et bilde av at kvinner ofte framstilles positivt med like egenskaper som hos menn, og dette kan knyttes til at det var disse egenskapene man ønsket at hennes sønner skulle arve. Egenskaper som styrke, klokskap og vakkerhet ble sett på som viktig for å kunne hevde seg i det norrøne krigersamfunnet, spesielt for en konge som skulle forsvare sin og familiens ære. Kvinner ser også ut til å ha fungert som en beskytter av familiens ære, både gjennom gode giftermål, men også i forbindelse med «egging» og annen påvirkning av menn. Enker hadde ofte større innflytelse enn gifte kvinner, og det er som regel de vi finner i «eggerollen». Dette viser at hvilken rolle kvinnen besatte spilte større rolle enn kjønn i spørsmål om frihet og innflytelse. Det var gjerne de kvinnene som «egget» til handlinger mot «feil menn» som førte til negative framstillinger i Snorres kongesagaer. Til tross for underrepresentering av kvinner i Heimskringla, som kan forklares med sagaenes tema, kan man

finne bevis på at kvinner blir framstilt som viktige aktører i det norrøne samfunnet. Det er vanskelig å konkludere med at alle hendelsene og framstillingene av kvinner i sagalitteraturen er historisk korrekte. Denne undersøkelsen konkluderer likevel med at Snorre framstilte både døtre, bruder, friller og enker som essensielt drivende faktorer for de politiske handlingene i Heimskringla.

Litteratur

- Bagge, S. (2002). Mellom kildekritikk og historisk antropologi. *Historisk Tidsskrift*, 81(2-3), 173–212.
https://www.idunn.no/ht/2002/02-03/mellom_kildekritikk_og_historisk_antropologi
- Clover, C. J. (1988). The Politics of Scarcity: Notes on the Sex Ratio in Early Scandinavia. *Scandinavian Studies*, 60(2), 147-188.
<https://www.jstor.org/stable/40918942?sid=primo&seq=1>
- Holtmark, A., Seip, D. A., Hødnebo, F., & Magerøy, H. (Red.) (1979). Norges kongesagaer, bind 1-2, 1. del. av Sturluson. S. *Kongesagaer*. Oslo: Gyldendal. (Ynglinge-saga, Halvdan Svartes saga, Harald Hårfagres saga, Håkon den godes saga, Eirikssønnes saga, Håkon jarls saga og Olav Tryggvasons saga)
- Jochens, J. (1995). *Women in Old Norse Society*. Ithaca, N.Y: Cornell University Press
- Ljungqvist, F. C. (2015). Rape in the Icelandic Sagas. *Journal of Family History*, 40(4), 431-447. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0363199015599520>
- Lunden, K. (1980). *Kjettarar, prestar og sagakvinner. Om historie og historieproduksjon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Løkka, N. (2014). Vikingtidskvinnen i ettertidens lys. I Coleman, N. L., & Løkka, N. (Red.), *Kvinner i Vikingtid* (s. 11-37). Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Magnúsdóttir, A. (2005) Är medeltidshistoria riktig historia? *Historisk tidskrift (Stockholm)*, 125(2), 275-287.
http://www.historisktidskrift.se/ht1/fulltext/2005-2/pdf/HT_2005-2_275-287_magnusdottir.pdf
- Magnúsdóttir, A. (2007). Kvinner i fejd: Ära, kön och konflikt i det nordiska medeltidssamhället, I Opsahl, E. (Red.). *Fejder og fred i nordisk middelalder* (s. 73-84). Oslo: Unipub.
- Magnúsdóttir, A. (2014). Kvinnor i sagorna. I Coleman, N. L., & Løkka, N. (Red.), *Kvinner i Vikingtid* (s. 59-87). Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Mundal, E. (1998). Kvinnesynet og forståinga av biologisk arv i den norrøne kulturen. I *Atlantisk dåd og drøm* (153-170). Oslo: Aschehoug.
- Mundal, E. (2001). The Double Impact of Christianization for Women in Old Norse Culture. I Børresen, K. E., Cabibbo, S. & Specht, E., *Gender and religion: European studies*. Quardemi 2, Roma. 237-253.
<https://bora.uib.no/bora-xmlui/handle/1956/794>

- Mundal, E. (2004). Sagalitteraturen. I Haugen, O. E., *Handbok i norrøn filologi* (s. 267-302). Bergen: Fagbokforlaget
- Mundal, E. (2014). Bakgrunnen for kvinnesynet i den norrøne kulturen, I Coleman, N. L., & Løkka, N. (Red.), *Kvinner i Vikingtid* (s. 325-337). Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Pantmann, P. (2014). Nøglekvinderne. I Coleman, N. L., & Løkka, N. (Red.), *Kvinner i Vikingtid* (s. 39-57). Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Sawyer, B. (2003). Sverre Bagge om «wie es eigentlich gewesen». *Historisk Tidsskrift*, 82(2), 191-197.
https://www.idunn.no/ht/2003/02/sverre_bagge_om_wie_es_eigentlich_gewesen
- Sawyer, B. (2015). Sigrid Storråda – hur och varför blev hon till? *Historisk Tidsskrift*, 93(1), 77-88.
https://www.idunn.no/ht/2015/01/sigrid_storraada_-_hur_och_varfr_blev_hon_till
- Sigurðsson, J. V. (1993). *Goder og maktforhold på Island i fristatstiden*. Bergen: Universitetet i Bergen
- Sigurðsson, J. V., (2008). *Det norrøne samfunnet*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Øye, I. (2020). Fra vikingtid til reformasjon. I Hagemann, G., Melby, K., Roll-Hansen, H., Sandvik, H., & Øye, I. *Med kjønnsperspektiv på norsk historie* (27-144). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

